

Danube Transnational Programme

Integrated Innovative Systems for Roma Education and Labor Inclusion

Резултат от дейности по работен пакет 1 на проект

DTP-SMF1-118: „Подкрепа за национални политики за включване на роми и маргинализирани групи в образование и трудов пазар чрез иновативни системи, които интегрират общите хоризонтални мерки и целевите интервенции за общностно развитие“

Теренно проучване: Нагласи в ромската общност към образованието и заетостта

Доклад за резултатите

Декември 2018

Теренното проучване е осъществено от Фондация „Рома – Лом“,

Октомври – ноември 2018

**Project funded by the European Union within the framework
of the Danube Transnational Program**

Профил на изследваните общности и респондентите на проучването

Териториален обхват

Проучването е осъществено на територията на област Монтана в следните населени места: гр. Лом, гр. Монтана, гр. Бойчиновци, с. Долни Цибър и с. Медковец. Населените места се намират в общини, характеризиращи се със следните специфики:

- Висока концентрация на ромско население: в община Лом като роми са се самоопределили 4729 души - 17.25% населението на общината, в Община Монтана 3764 - 7.29 % от населението на общината, в община Бойчиновци - 1051 - 11.61% от населението на общината, община Медковец – 635 - 16.19% от населението на общината, Община Вълчедръм - 1954 - 20.19% от населението на общината, като в с. Долни Цибър, част от община Вълчедръм, живеят 1487 роми 97 % от населението на селото.
- Висок коефициент на безработица сред ромската общност.

По статистически данни Северозападният регион и в частност област Монтана е един от най-бедните региони в ЕС, по данни на НСИ за 2015 г. – 30.8 % от населението на област Монтана е в риск от бедност или социално изключване.

- Ромите в област Монтана , живеят в покрайнините на населените места в т.нар. ромски махали/ квартали

Брой интервюирани лица от ромските квартали: В обхвата на проучването са попаднали 35 души (24 жени и 11 мъже) в следните възрастови групи: 18 – 20 г. – 3; 21 – 25 г. - 2; 26 – 30 г. – 3; 36 – 40 г. - 4; 41 – 45 г. – 2; 51 – 55 г. – 7; 56 – 60 г. – 3; 61 – 65 г. 1; над 65 г. – 10.

Образователен статус: Във възрастовия диапазон от 18 – 30 г. интервюираните имат средно образование, в диапазона 36 – 55 г. са с основно образование и в диапазона от 56 – над 65 са с начално образование.

Трудова заетост – безработни

Брой интервюирани лица от институции, НПО, експерти - 10 души.

Методология

Използваният основен метод за набиране на информация за проучването е индивидуално и групово полуструктурирано интервю в предварително организирани групи, разделени по възраст в различен тип населени места: град - общински център (Лом, Бойчиновци, Монтана), село (Медковец, Лехчево, Долни Цибър).

Въпросникът за проучването е включен в приложенията към доклада.

Резултати от проучването

Самооценка на ситуацията и качеството на живота

Кои са най-сериозните проблеми – в семейството им, в квартала

По данни от направените интервюта, в личен план, всички интервюирани идентифицират два основни проблема – безработицата и здравеопазването.

„Много от хората са социално слаби и здравно неосигурени и това е поради липсата на работа, но това не е проблем само тук”. (Б., 44г., Медковец)

„Трудностите, с които се сблъсква семейството ни, е безработицата. Единствените сигурни доходи са: социалните помощи и детските”. (М., 28 г., Д.Цибър)

„направо ме гонат, и ми казват да си платим осигуровките, на я от къде да ги зема, като получавам 40 лв. помощи”. (Л., 38 г. Лехчево)

Като проблеми в кварталите където живеят, респондентите идентифицират проблеми свързани с инфраструктурата: неасфалтирани улици, липса на улично осветление, проблеми със събирането на отпадъците, проблеми с обществения ред.

Бедност, източници на доходи, жизнени стратегии за оцеляване

По отношение за самоопределянето им за бедност, интервюираните в малките населени места с. Лехчево и с. Долни Цибър, определят себе си като бедни.

”Жилището, в което живеем общо четирима възрастни и две деца, не е ремонтирано от около 10 години. Свекър ми е болен и повечето от парите, с които разполага семейството ни, ги даваме по него, за лекарства.” (М., 28 г., Д.Цибър)

„Живея за мъката”. (Л., 83 г. Лехчево)

Жителите на село Лехчево споделят „живеем не на „ръба на мизерията”, а „направо си живеем в мизерия”.

Живеещите в градове, които са общински центрове, определят себе си като „средна класа” (гр.Лом, гр.Монтана).

Независимо от типа на населеното място се идентифицират **четири типа източници на доходи** за интервюираните и техните домакинства: Доходи от социални плащания, доходи от пенсия, доходи от работа на парче – без сключване на трудови споразумения и пари, изпращани от близки, работещи в чужбина.

Жилищна среда: Част от интервюираните споделят, че живеят в незаконни постройки без нотариални актове и живеят по няколко домакинства в една къща. Една от жените сподели, че в една стая живеят 7 човека, като в момента чакат и бебе. (с. Лехчево)

„Жилището, в което живеем, е на свекър ми, ние нямаме собствено. Не е ремонтирано от 10 години, в него живеят две деца и четирима възрастни.“
(М., 28 г., Д.Цибър)

В градовете Лом и Монтана ситуацията е по-различна. По-младите определят домовете си като добри за живеене. По-възрастните споделят, че са построили домовете си по време на комунизма.

Достъп до публични услуги, здравеопазване, социални услуги и подкрепа, административни услуги, лични документи

По време на интервютата не се идентифицира проблем с достъпа до публични услуги, с изключение на здравеопазването, както бе цитирано в предишната секция.

„Много от хората са социално слаби и здравно неосигурени и това е поради липсата на работа, но това не е проблем само тук“. (Б., 44г., Медковец),

„Направо ме гонат, и ми казват да си платим осигуровките, па я от къде да ги зема, като получавам 40 лв. помощи“. (Л., 38г., Лехчево)

Какви тенденции виждат в настоящето, очаквания за бъдещето

От набраните данни става ясно, че по-възрастните хора определят ситуацията около тях като негативна.

„Не, не се е подобрило, напротив, става все по-зле, както за нас възрастните, така и за децата, което е много жалко. Ние си отиваме, ами тези деца, как ще живеят, как ще отглеждат децата си. Просто сме се отчаяли“. (Д. 71 г., Монтана)

„Не можем да погледнем в бъдещето, тъй като през последните години мислим „ден за ден“. (Р., 43г., Лехчево)

„Квартала се обезлюди, няма хора, бягат в други, градове или в чужбина.“ (М., 72 г., Лом)

По-младите имат надежди, свързани с промяна към по-добър живот.

„Надявам се за по-добро бъдеще, допълнителна квалификация към образованието, по-добре платена работа и създаване на добра среда за бъдещите ми деца.“ (Р., 19 г. с. Медковец)

„Един ден всичко ще си дойде на мястото“. (С., 36 г., Монтана)

Изключение правят само интервюираните от с. Долни Цибър - те всички изразяват очаквания, че ситуацията ще се подобри.

Нагласи към бъдещето – мечти, планове, представи за успех

Представи за личностната реализация и социален статус – желани и възможни

Относно представите на интервюираните за личностна реализация, като задължително условие за успех те споделят образованието и влиянието на семейството върху бъдещата реализация.

Добрата реализация е „да си образован, с прилична работа, добри приходи, за да можеш не само да си покриваш битовите нужди! Според мен семейството играе главна роля в това реализиране, защото ако нямаш подкрепата и помощта на най-близките до теб хора, тази реализация няма как да се осъществи”. (Я., 30г., Медковец)

„За да се подобри живота им в квартала огромна роля имат родителите, които трябва да водят разговори с децата си и да им обяснят, че за да са добре в живота, трябва да учат и тогава ще имат добра реализация.” (С., 36 г., Монтана)

Семейството има основна роля във възпитанието и реализирането на децата.

„Омъжих се и не успях да завърша образованието си за това и много трудно мога да си намеря работа, поне да имах някаква професия. Отчаях се, мисля, че бъдещето ми няма да е много добро, но ще дам всичко от себе си да образовам децата си, за да могат да си намерят работа а не страдат като мен.” ...
„Ако поне малко бях послушала родителите си сега нямаше да съм безработна, а щях да имам професия и работа. Баща ми все ми повтаряше, че без образование и професия много ще ми е трудно да си намеря работа.“ (М., 28 г. Д.Цибър)

По време на проучването се идентифицира и един много сериозен проблем, според мненията на интервюираните от всички възрастови групи - **проблема с ранните бракове.**

„Ранните бракове се случват при хората с ниско образование и при маргинализираните семейства, които живеят по 8-9 човека в стая.” (В., 22г., Монтана)

„Възрастните хора не одобряват ранните бракове, защото, за да се ожени момчето или момичето и да създаде семейство, то трябва да се е развило, както физически, така и психически, а не дете да роди и отгледа дете.” (Д., 71г., Монтана)

Нито един от групата, с която разговаряхме, не одобряваха ранните бракове. Те ни разказаха, че предната вечер в махалата семейство на 15 годишно момче са поискали ръката на 12-годишно момиче за снаха. Те смятаха, че за това нещо са виновни родителите, тъй като не говорят в семействата си, че децата трябва да учат, а не да се женят малки. В Лехчево има доста ранни бракове.

Д., 53 г., Д.Цибър смята, че ранните бракове са пречка за добра реализация, тъй като ги „Обрича на ниска образованост и безработица. Един ранен брак силно ограничава шансовете на съответния човек да се реализира”.

„Ранните бракове са пречка за добрата реализация и аз съм пример за това. Никога не бих позволила някоя от внучките ми да се омъжи малка. Когато си с добро образование винаги можеш да си намериш и добра работа”. (С., 57 г., Д.Цибър)

„Разбира се, че ранните бракове са пречка за реализация, тъй като много рядко след женитба младите продължават образованието си. Повечето прекъсват училище и остават неуки, без работа и от там нататък следват много трудности, те не могат да се реализират.“ (Б., 44г., Медковец)

Нагласи и мотивация за заетост

Относно предпочитаните личностни стратегии за доходи в населените места, в които е проведено проучването, доминира нагласата за икономическа миграция - вътрешна към по-големи градове в България и външна към различни държави в ЕС. (Германия, Испания, Гърция и др.), като се идентифицират няколко основни модела на **миграция**:

- Мигрира цялото семейство с децата;
- Мигрират родителите, а децата остават в България и за тях се грижат по възрастните членове на домакинството (баба и дядо).

Т., 66 г. Бойчиновци непрекъснато търси работа, но, като разберат годините и отказват с думите „Търсим млади хора, ти си стара”. Това я кара да се отчайва и да желае да замине на работа в чужбина, защото там по-лесно може да си намери работа:

„че гледам някоя бабичка или старец, и че си зимам парите и че съм добре, даже че изпращам и на семейството ми, да не мизеруват тука у селото, ама нема кой да помага на снахата с тия деца, оно са четири деца и съга, че имаме и пето” (Т., 66 г., Бойчиновци)

„от квартала са заминали около 200 семейства, предимно в Германия и Холандия. Там те работят по фабриките, строителна работа, бране на плодове и зеленчуци. Връщат се в България веднъж годишно, през м. август”. (С., 36 г., Монтана)

„Много от хората са заминали да работят в чужбина (Англия, Испания, Гърция). Има и такива, които са заминали да работят и в големите градове (София, Монтана, Враца).“ (П., 60г., с.Лехчево)

Част от семействата са напуснали страната и работят в чужбина, за да могат да изхранят децата, които се отглеждат от баба и дядо.

„Тези, които заминават в чужбина в повечето случаи мигрира цялото семейство, а тези които работят по градовете са по един или двама от

семейство. Предпочитаните държави са Англия, Германия и Италия, а като градове извън населеното място са София и Монтана”. (Н., 27 г., Медковец)

Там те се грижат за възрастни хора, работят в оранжерии. Заминават предимно жените, тъй като могат по-лесно да си намерят работа. Има и цели семейства, които заминават за чужбина. Връщат се в България веднъж или два пъти в годината.

Сезонна работа в сивия сектор

„Голяма част от безработните се прехранват с обща работа в строителството за мъжете, а жените се грижат за възрастни хора, като за това получават минимално възнаграждение”. (Б., 40г., Монтана)

„помагам на възрастни хора, като им пазарувам, цепя им дърва, почиствам им домовете. Като за това получавам около 200 лв. на месец.“ (Р., 43 г., Лехчево)

Демотивирани да търсят работа

С. (19г.) и Б. (21г.) от село Лехчево, не са си потърсили работа до този момент, тъй като родителите им са в чужбина и им изпращат достатъчно пари:

... „да имаме за гаджето, за кафе, за цигари и за дрехи”. Нямаме намерение на този етап да си търсим работа, защото „за колко да работим тука, за 300 – 400 лева, ние си ги получаваме от родителите ни”.

Предпочитания за работа, готовност за редовна работа по трудов договор с фиксирано работно време

По време на интервюта всички интервюирани споделиха желанието си да работят на трудов договор, тъй като това им дава сигурност. *„Предпочитаме всички да работим на трудов договор. Притесняваме се да работим на парче, тъй като може да не ни платят”* - мнения на интервюираните в Д.Цибър.

„Хората, които са останали в населеното място, предпочитат да работят на трудов договор, защото тогава имат платени здравни осигуровки и не се притесняват, когато им се наложи да отидат на лекар”. (И., 51г., Медковец)

Всички от интервюираните предпочитат да работят на постоянен трудов договор. Не им допада да работят на парче, защото:

„Днес може да има работа, но утре може и да няма и ние какво правим”. (интервюираните в гр.Монтана).

Трудовият договор „ти носи сигурност, знаеш, че като дойде края на месеца, че вземеш заплата”. (И. 55 г, Лехчево)

Очаквано, желано заплащане – каква е минималната граница

Според данните от проучването, интервюираните от всички населени места определят долна граница около 1200 лева на домакинство.

Нагласи и представи за интеграцията и социалната изключеност

При анализа на резултатите не се идентифицират данни за дискриминация от макрообществото.

Ромите в Медковец имат достъп до всички институции на територията на селото. Служителите обръщат внимание на хората от ромски произход, няма дискриминация в тези институции. Младите, които участваха в разговора, споделиха, че в селото няма дискриминация между роми и българи. Имат и смесени бракове между роми и българи. Имат и приятели от другия етнос, ходят по дискотеки заедно. Не се чувстват дискриминирани по никакъв начин.

„Няма дискриминация, тъй като по-голямата част от населението е ромско. Имаме достъп до институциите, здравната служба. Има и много смесени бракове, роми и българи си живеят заедно.” (Интервюираните в с. Д.Цибър)

Интервюираните в Монтана не се чувстват дискриминирани, *„защото имат много приятели от другите етноси.”*

Вътрешна сегрегация/ дискриминация

По време на интервютата се споделят данни за автосегрегация:

„Аз и до ден днешен общувам с мои приятели от другия етнос, но младите не го правят, не знаят как“. (М., 72 г., Лом)

„В тяхното населено място има и маргинализирани семейства, но те не живеят в квартала, те са разпръснати в края на селото. Те са много бедни, къщите им са от кирпич. ... Аз ги приемам като хора от общността, но не мога да приема тяхната мръсотия и безхаберие. Те живеят по 6-7 души в една стая и се размножават безконтролно.” (Н., 27г., с. Медковец)

В квартала има доста маргинализирани роми, с които трудно се контактува.

„Те живеят в най-бедната част на квартала, много мизерно, на ръба, в малки кирпичени къщи, нямат дворове. Те се самоопределят като решетари и кошничари.” „Ние нямаме особено добро мнение за тях, но не ги и отричаме.“ (П., 70г., Монтана)

„Има и заможни роми, които живеят в добре поддържани и красиви къщи и не общуват често с останалите.” (интервюираните в с. Лехчево)

Готовност за промяна – за своето и за следващото поколение (какво бихте променили за вашите деца?)

Анализът на данните от проучването показва, че интервюираните виждат успешната реализация на бъдещите поколения през призмата на образованието. За тях

образованието е в основата на успешната реализация и отговорност, това да се случва, носят те самите.

„Отчаях се, мисля, че бъдещето ми няма да е много добро, но ще дам всичко от себе си да образовам децата си, за да могат да си намерят работа а не страдат като мен.” (М., 28 г. с. Д.Цибър)

„Хубавото нещо в нашето село е, че голяма част от младежите, които завършват средно образование продължават образованието си във ВУЗ. Те са нашта гордост.” (Д., 43г., Д.Цибър)

„Образованието за нас е много важно, тъй като ние не сме учили, и сега не можем да се реализираме никъде.” (ромите в с.Лехчево)

„Голяма част от нашите младежи в момента искат да продължат образованието си, което ни кара да си мислим, че те са осъзнали, колко е важно образованието за тях и тяхната реализация.” (С., 36г., Монтана)

Мнения на експертите/ институции на местно ниво

Информацията за изготвяне на доклада е набрана на терен от **три типа източници**

- Мнения на експертите/ институция на местно ниво община Бойчиновци
- Експерти от НПО гр. Монтана
- Приложни специалисти от Център за предоставяне на социални услуги.

Експерти от местната власт:

- Зам. кмет Николай Илиев – Обществен ред, Програми за временна заетост, етнически и интеграционни въпроси, спортна база и пенсионерски клубове.
- Георги Николов, Бисер Методиев, Росен Русинов – общински съветници
- Асен Найденов, Петър Петков – Експерти по етнически и демографски въпроси
- Деян Георгиев - Председател на Общински съвет,
- Кирил Янев -кмет на с. Портитовци.

В общината се изпълняват различни проекти свързани с интеграцията на ромската общност: В момента общ. Бойчиновци получава подкрепата на Уницеф, Програма Ромакт, Семейно–консултативен център, Фондация „Българско дете”, „Америка за България”, Фондация „На българските майки” (Зам. кмет **Николай Илиев**).

Част от проектите акцентират в **интервенциите в ранна детска възраст**, като оценката на представителите на местната власт е много добра *„това е една много „сполучлива програма”. Чрез нея детето, което познава само майчиния си език /ромски/ и не разбира, когато му се говори на български, получава много добри знания по бълг. език. Родителите са доволни, тъй като децата им получават всичко необходимо за тяхното развитие. Самите родители са станали много чувствителни към това, как*

се отнасят самите учители към техните деца, придобиват положителни навици, научават се да говорят добре български език.” (Зам. кмет Николай Илиев)

Друг тип проекти, които изпълнява общината са **проекти целящи да повишата капацитета на местната власт при работа с ромската общност**, които също според мнението на представителите на местната власт, получават добра оценка. „По програма Ромакт сме имали обучение за цялата администрация, кметове, общински съветници. Основната идея на това обучение е била, да се разясни, да се вмени на една част от представителите на местната власт, че работят с хора от „различна етническа група и трябва да се отнасят с тях, като към обикновени хора, а не като различни хора. Обучението, организирано по тази програма, тръгна с недоверие от страна на служителите на общинската администрация, не бяха настроени положително, че ще има ефект от обучението. Когато приключи обучението, служителите искаха да получават още допълнителни знания по темата чрез подобни проекти” (Зам. кмет Николай Илиев)

Според мненията на експертите **ключова роля за успеха на интервенциите имат няколко фактора:**

- **Включване на общността**

„Когато има роми, включени пряко в изпълнението на програми, проекти за ромската общност ефектът е по-голям.“ (Зам. кмет Николай Илиев)

„Община Бойчиновци винаги, когато има възможност се включва при реализирането на проекти, в които ромите са движеща сила за промяна”. (Зам. кмет Николай Илиев)

„Общините, институциите, НПО не трябва да се борят за самите програми, а да има представители от ромски произход в тези програми. Трябва да се намери начин, как да се ангажират младите хора от общността, тъй като в момента не им се предлага нищо, което да е свързано с техните интереси.” (Деян Георгиев - Председател на Общински съвет)

- **Работата на терен**

„Хубавото в изпълнението на програмите е работата на терен, програмата става по-достъпна за голяма част от ромското население.” (Петър Петков – Експерт по етнически и демографски въпроси)

- **Интегрираният подход**

„Освен с деца да се работи паралелно и с родители, за права и задължения на семейството, как да изготвят семейните си бюджети, как да израстват като добри и съвестни граждани и отговорни родители” (Петър Петков – Експерт по етнически и демографски въпроси)

Експерти от НПО гр. Монтана: Експерт за работа с младежи читалище „Звезда гр. Монтана” В.Лаков:

Осъществяват се проекти в места с компактно ромско население в община Монтана, по конкретно **„Комплексен подход за ромско включване в Община Монтана“, финансиран от Българо-швейцарската програма за сътрудничество**. Проектът предвижда през следващите 3 години да бъде построена нова сграда на ЦДГ № 8 „Пролет“ в монтанския квартал “Кошарник”, където живее компактно ромско население. Непосредствено до нея ще бъде изграден Здравно-консултативен център. Такъв център ще бъде обособен и в Общинския медицински център за жителите на кв. “Огоста”. Третият ЗКЦ ще се помещава в сградата на кметството с. Габровница. Той ще поеме профилактиката и медицинската грижа и за двете съседни села Вирове и Безденица. Освен изграждането на инфраструктура, ключови компоненти в проекта са “Образование” и “Здраве”. Дейностите по тях ще компенсират пропуските в обучението на ромските деца чрез допълнителни занимания и ще решават най-съществените проблеми, свързани с предимно с детското и майчино здраве.

Проектът осъществява на практика стратегията за интеграция на етническите малцинства в област Монтана

Според оценката на експерта за работа с младежи проекта до момента може да се счита за успешен, тъй като:

„намаляха отсъствията на децата в училище. Намаля броя на отпадналите деца. Компенсираха се пропуските в обучението на част от децата.“

Но пък отчита, че общественият интерес за осъществяването на такъв вид проекти среща негативни оценки от обществото. Експертът смята, че включването на роми в реализацията на проекта, води до по-голяма ефективност на дейностите. По негово мнение, институцията, която представлява, би се включила винаги в подобни проекти, тъй-като те носят полза не само за общността, а и за цялото общество.

Център за предоставяне на интегрирани услуги за ранно детско развитие – гр. Лом

Интервюирани: Асен Методиев – социален работник (41 г.), Анета Ангелова – медиатор (45г.), Атанаска Цонова – мед. сестра (62г.), Веселка Цветанова – ръководител на Център за предоставяне на интегрирани услуги за ранно детско развитие (38г.).

Всички интервюирани изказват мнение че осъществяването на дейностите в центъра, който работят, има ефект към общността, тъй като на практика допринасят за реализирането на стратегията за интегриране на етническите малцинства в община Лом.

„Направленията в центъра съответстват на стратегията, насочена към ромската общност. На първо място направление – социални дейности. На второ място – здравеопазване. На трето – образование.“ Асен (41г)

Дейностите осъществявани в центъра на практика са **алтернатива за достъп до такъв тип услуги за лица, необхванати от официалните системи в държавата.**

„Много от ромските семейства не могат да имат достъп до услугите, предлагани от официалните институции по една или друга причина. Постоянно ги обгрижваме, като ги посещаваме по домовете им. Центърът се намира почти в ромския квартал и когато имат някакви здравословни проблеми с децата, могат много бързо да дойдат, за да се прегледа детето от специалист. Осигуряваме на семействата транспорт, когато е необходимо детето да се прегледа от специалист в болницата. Не са малко случаите, когато майката е с прекъснати здравноосигурителни права и има гинекологичен проблем. Тя може да бъде прегледана от специалист – гинеколог в центъра.” Веселка (38г)

При осъществяването на такъв тип услуги не трябва да се акцентира само върху етническия произход на потребителите, тъй-като това не се приема добре от обществото.

„Ние не работим само с роми. Защото, ако беше така, може би щеше да има отрицателни мнения.” Асен (41г)

„Нашето направление консултира не само ромски семейства с деца до 7-годишна възраст, но и социално слаби семейства от останалата част на населението. Консултирането е насочено към здравно неосигурени потребители”. Атанаска Цонова (62г) мед. сестра.

И тук се идентифицира мнението, че подобен род програми, се осъществяват по добре, ако в тях са включени роми специалисти.

Анета (45) - медиатор в направлението „Здравно консултиране”: Според нея, при изпълнението на такива проекти е добре да се включат представители на общността в изпълнението на дейностите, заложиени по проекта:

„Мен ме познават всички от квартала, имат ми доверие и знаят, че няма да ги подведа.” Когато ги посети непознат за тях човек, те отвръщат с недоверие. „Не зная дали съм права, но мисля, че нашите хора са лъгани доста и затова не могат да имат доверие на непознати”.

Всички участници в интервюто споделиха, че е добре да има човек от общността, който да е включен пряко в изпълнението на дейности, свързани с ромската общност.

„Мога да дам пример с мен. Благодарение на това, че съм работил в ДСП, контактите с хората, които имам и това, че по-голямата част от общността ме познават, успях да набера доста потребители в началото на проекта.” Асен (41г)

Обобщени наблюдения

Като обобщение от проведените интервюта в теренното проучване, може да се каже, че хората от града се различават от хората в селото. Гражданите мислят за бъдеще, докато хората от селата мислят ден за ден. Те нямат мотивацията да се развиват, предпочитат

да си останат безработни в населеното място, отколкото да заминат да работят в чужбина. Според тях, те се чувстват сигурни и защитени в тяхното си населено място.

Хората от града предпочитат да рискуват и да заминат в чужбина (някои със цялото семейство) да работят. Даже и тези, които са в напреднала възраст, мислят как да заминат в чужбина и да работят, за да помогнат на семейството си и най-вече на децата си.

Разлика видяхме и във външния вид на интервюираните хора. Тези от града изглеждат много по-добре външно, отколкото хората от селото, които изглеждаха много мизерно. За тях на първо място е оцеляването на децата и семейството, а всичко останало е на заден план. Хората от малките населени места се развиват значително по-бавно, отколкото при ромските семейства, които живеят в инегрирана смесена среда в градовете. По думите на хората от общността, децата се отглеждат в крайно лоши битови условия, което ги лишава от образование и развитие. Те споделиха, че голяма част от младите хора не проявяват интерес да продължат образованието си, нито да си търсят работа.

Друго силно впечатление по време на интервютата ни направи и разликата в мненията, свързани с програмите за ромската общност. Според експертите, с които проведохме интервюта, програмите достигат до ромската общност, даже много от хората, които работят по тези програми са от ромски произход. Когато говорихме за програмите с хората от общността, те бяха категорични, че програмите не само не стигат до ромската общност, но и не участва пряко в тези програми.